

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากนโยบายของรัฐบาลที่ตั้งเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Countries : NICS) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมา (2529-2532) อุตสาหกรรมของประเทศไทยได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วมีอัตราการขยายตัวของการผลิตอุตสาหกรรมสูงถึงประมาณ 10 % และมีอัตราการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิมถึง 200-300 % อันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและการส่งออกของประเทศในด้านสินค้าอุตสาหกรรม โดยพิจารณาจากสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมการผลิตเพิ่มขึ้นจาก 12.5 % ของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศในปี 2504 เป็น 21.5 % ในปี 2529 และมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยเฉลี่ย 7-10 % ต่อปี (ขวัญใจ 2532: 10)

ปัจจัยการผลิตปัจจัยหนึ่งซึ่งมีบทบาทและความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ คือ ทรัพยากรบุคคล (Human resource) หรือแรงงาน (Labour) ซึ่งจัดได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นอุตสาหกรรมใหม่ (NICS) โดยประมาณว่าในปี 2530 ประเทศไทยมีประชากร 52 ล้านคน เป็นแรงงาน อายุระหว่าง 15-64 ปี ประมาณ 30 ล้านคน หรือ 59 % โดยจำแนกได้ดังนี้ (โกศล 2531: 11)

แรงงานภาคเกษตรกรรม 66 % หรือประมาณ 19.8 ล้านคน

แรงงานภาคบริการ 22 % หรือประมาณ 6.6 ล้านคน

แรงงานภาคอุตสาหกรรม 12 % หรือประมาณ 3.6 ล้านคน

หากพิจารณาทรัพยากรบุคคลหรือแรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มแรงงานปฏิบัติการและกลุ่มผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างาน (Schein 1965: 50) ในวงการอุตสาหกรรมให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทั้งสองกลุ่มอยู่ในอันดับต้นของการดำเนินการโดยจัดเป็นความจำเป็น

เร่งด่วนในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากพื้นฐานเดิม ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ดังนั้น การศึกษาและการพัฒนาบุคคลจึงมิได้มุ่งเน้นเพื่อการรองรับงานด้านอุตสาหกรรมประกอบกับ อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ทรัพยากรบุคคลมีอยู่อย่างจำกัดแต่มีภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบตลอดจนความต้องการและความคาดหวังขององค์กรที่เพิ่มมากขึ้น ภายใต้ภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ในปัจจุบันกลุ่มผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานเป็นจึงกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์กรในภาคอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพราะหัวหน้างานเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบ ควบคุมดูแลงานของ ผู้ใต้บังคับบัญชา ตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไป เพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร (Fulmer and Franklin 1982: 6) บทบาทหน้าที่ของหัวหน้างานพอสรุปได้ว่า เป็นบุคคลผู้ซึ่งต้อง รับผิดชอบ ผลงานของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์กร เป็นผู้ริเริ่ม และบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมการทำงานให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในขณะเดียวกันหัวหน้างานจะต้องร่วมมือกับผู้อื่นได้ เป็นอย่างดีต้อง เป็นศูนย์กลางของข้อมูลและข่าวสารของงาน ต้องมีทักษะในการติดต่อสื่อสารเป็นอย่างดี มีความเข้าใจวิธีการจัดการและการบริหารงานอย่างลึกซึ้ง หัวหน้างานที่จะต้องเป็นผู้ที่ สามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เข้าใจเป้าหมายส่วนบุคคลและเป้าหมายโดยรวมของ องค์กรตลอดจนเล็งเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายทั้งสองได้อย่างเหมาะสม (Fulmer and Franklin 1982: 7) การจะไดมาซึ่งความสามารถเช่นนี้ หัวหน้างานจำเป็นต้องมีทักษะที่สำคัญซึ่งบิลเทล (Bilttle) สรุปทักษะที่จำเป็นสำหรับหัวหน้างานไว้ 3 ประการ คือ (Bilttle quoted in Fulmer and Franklin 1982: 14)

1. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Skills) หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับ การประสานงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การติดต่อสื่อสาร การ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่ม เป็นต้น
2. ทักษะการบริหาร (Administrative Skills) หมายถึง ทักษะและ ความชำนาญเกี่ยวกับ การวางแผน การจัดองค์การ การควบคุมงาน การประเมินผลงาน และติดตามงาน เป็นต้น
3. ทักษะส่วนบุคคล (Personal Skills) หมายถึง ทักษะเกี่ยวกับการ มีสมาธิในการปฏิบัติงาน การบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพทัศนคติที่ต่องานและบุคคล ความรู้ความสามารถเชิงวิชาการ เป็นต้น

จากบทบาท หน้าที่และความสามารถที่ได้รับการคาดหวังจากองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้างาน ทำให้ผู้ที่เป็หัวหน้างานต้องการที่จะได้รับการพัฒนาให้มีภาวะจิตใจที่สามารถใช้ชีวิตปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมตามสภาพที่เป็นอยู่จริง มีความเป็นตัวของตัวเอง มีชีวิตที่สร้างสรรค์ สามารถยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม มีความละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกและความต้องการของตนเอง รับรู้และยอมรับจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง มีทัศนคติต่อผู้อื่น สามารถวิเคราะห์และเล็งเห็นความสัมพันธ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถสร้างความสัมพันธ์ ความใกล้ชิดกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ฯลฯ ซึ่งภาวะดังกล่าว การศึกษาทางจิตวิทยา เรียกว่าภาวะสัจจการแห่งตน (Self-Actualization)

ภาวะสัจจการแห่งตน เป็นภาวะที่บุคคลได้ใช้ความสามารถตามศักยภาพของตนเองให้ได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ในลักษณะที่สามารถกระทำการใด ๆ ได้ดีที่สุดในสิ่งที่เขาสามารถจะทำได้จริง หรือการพัฒนาตนเพื่อได้ใช้ความสามารถของตนเองอย่างสูงสุด (Maslow 1970: 150) ภาวะสัจจการแห่งตนเป็นภาวะที่ทำให้บุคคลได้ใช้ความสามารถของตนอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข บุคคลนี้มีจิตใจที่สมบูรณ์มากกว่าจิตใจที่แตกแยก มีจิตใจที่เปิดกว้างต่อประสบการณ์ใหม่ มีการแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติ มีทัศนคติที่สร้างสรรค์ มีอารมณ์ขัน มีการยกระดับจิตใจให้เป็นอิสระจากความต้องการพื้นฐานมากกว่าบุคคลธรรมดาและมีความรับรู้อย่างแท้จริงในศักยภาพของตนเอง มีความใกล้ชิดต่อภาวะชีวิตที่เป็นจริง (Maslow 1968: 61) นอกจากนั้น บุคคลผู้ซึ่งบรรลุภาวะสัจจการแห่งตนจะเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตที่ดีแม้ว่า เขาจะอยู่ในสถานการณ์ที่มีความกดดัน เขาจะสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ ซึ่งเป็นการทำให้บุคคลนั้นสามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองได้ (Maslow 1968: 27-37) ภาวะสัจจการแห่งตนของหัวหน้างานจะได้รับการพัฒนาขึ้น ได้ก็ต่อเมื่อหัวหน้างาน ได้อยู่ในภาวะหรือสถานการณ์ที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญส่วนบุคคลการได้ตระหนักถึงศักยภาพและความสามารถที่มีอยู่ได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง ตระหนักถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองและของผู้อื่น สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นในบรรยากาศที่เปิดเผยและจริงใจต่อกัน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มจิตสัมพันธ์ตามทฤษฎีของ วิลเลียม ชูทส์ (William Schutz) เป็นวิธีการหนึ่งที่มีประสิทธิภาพสูงและได้รับความนิยมน้อยมากในการนำมาใช้พัฒนาบุคลากรในวงการศึกษา องค์กรสาธารณกุศล วงการธุรกิจและวงการอุตสาหกรรม ฯลฯ

กลุ่มจิตสัมพันธ์ตามทฤษฎีของชูลส์ (Schutz) เป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาความเข้าใจประสบการณ์ส่วนบุคคลให้สามารถรับรู้และพัฒนาศักยภาพของบุคคล ส่งเสริมการเจริญส่วนบุคคล (Personal growth) โดยพัฒนาวิธีการมาจาก วิธีการจิตบำบัด (Psychotherapy) การฝึกมนุษย์สัมพันธ์ (Human relation training) ตลอดจนวิธีการที่ประยุกต์มาจากศิลปะ ปรัชญาและศาสนาแนวตะวันออก ฯลฯ หลักการสำคัญของกระบวนการจิตสัมพันธ์ตามทฤษฎีของชูลส์ ก็คือการเปิดเผย ความจริงใจ ความรู้สึกอบอุ่น และความใกล้ชิด ซึ่งเป็นความรู้สึกที่หาได้ยากในชีวิตประจำวัน (Schutz 1967: 10-21)

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นบุคคลหนึ่งที่หน้าที่รับผิดชอบงานพัฒนาบุคลากรของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง มีความสนใจอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรในโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างาน โดยมุ่งศึกษาวิธีการพัฒนาหัวหน้างานให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มความสามารถและศักยภาพของแต่ละบุคคล ตลอดจนมีความพึงพอใจและมีสุขภาพจิตที่ดีในการปฏิบัติงาน ซึ่งกลุ่มจิตสัมพันธ์ตามทฤษฎีของชูลส์ (Schutz) เป็นแนวทางและกระบวนการที่จะช่วยพัฒนาให้หัวหน้างานบรรลุถึงภาวะสัจการแห่งตน และก็จะส่งผลถึงการพัฒนารับราชการบุคคลในภาคอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ภาวะสัจการแห่งตน (Self-Actualization) เป็นภาวะที่บุคคลได้ใช้ความสามารถของตนอย่างมีประสิทธิภาพ และอย่างมีความสุข บุคคลนั้นจะมีจิตใจที่สมบูรณ์มีจิตใจที่เปิดกว้างต่อประสบการณ์ใหม่ มีการแสดงออกอย่างสมบูรณ์เป็นธรรมชาติ มีทัศนคติที่สร้างสรรค์ มีอารมณ์ขัน มีการยกระดับจิต มีความเป็นอิสระจากความต้องการพื้นฐานมากกว่าบุคคลธรรมดา มีความรับรู้ที่แท้จริงในศักยภาพของเขาอย่างเต็มที่ มีความใกล้ชิดต่อภาวะชีวิตที่เป็นจริง และมีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ (Maslow 1968: 97) ในทัศนะของมาสโลว์ การบรรลุภาวะสัจการแห่งตน (Self-Actualization) เป็นภาวะที่เกิดจากกระบวนการ 3 ประการ คือ

1. กระบวนการพัฒนาความสามารถและลักษณะพิเศษเฉพาะตัว
2. กระบวนการเข้าใจและยอมรับตนเอง

3. กระบวนการผสมผสานแรงจูงใจต่าง ๆ ของบุคคล

การบรรลุภาวะสัจการแห่งตนไม่ใช่เป้าหมาย (goal) ที่บุคคลจะแสวงหาเอาได้ แต่เป็นผลพลอยได้ (by-product) ที่เกิดขึ้นจากบุคคลได้ทุ่มเทกำลังสติปัญญา และความสามารถของตน เพื่อได้มาซึ่งความจริงความงามและยุติธรรม เมื่อบุคคลได้เผชิญกับสิ่งท้าทาย หรืองานที่ได้รับมอบหมาย ทำให้เขาค้นพบแหล่งความสามารถของเขาที่ซ่อนเร้นอยู่ (Maslow quoted in Jourard 1974: 24) ชอสโตรม (Shostrom) กล่าวว่า การที่บุคคลมีภาวะสัจการแห่งตน จะทำให้มีชีวิตอันดีงามอย่างเต็มใจ กล้าเป็นตนเอง อย่างที่เป็นสามารถแสดงความเป็นตนเองได้ตามสิ่งที่เขาประสพอยู่ โดยปราศจากการขัดแย้งภายในความคิด ความรู้สึก และการกระทำ สื่อความรู้สึกชอบความรู้สึกไม่ชอบ กล้าตักเตือน กล้าขอร้อง กล้ายืนยัน เพื่อความถูกต้อง กล้าให้ความช่วยเหลือ เมื่อเป็นที่ต้องการ อีกทั้งกล้ายอมรับพฤติกรรมเชิงลบบางอย่างของตน วิถีชีวิตมีความอิสระตามธรรมชาติปราศจากความกลัวและความไม่แน่ใจ (Shostrom 1967: 15, 1976: 64) การมุ่งไปสู่ภาวะสัจการแห่งตนนั้น เป็นกระแสซึ่งมีการดำเนินและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งไปยังจุดหมายของชีวิต (Tagesson 1982: 37) การส่งเสริมให้บุคคลมุ่งพัฒนาตนเองไปสู่ภาวะสัจการแห่งตนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้บุคคลได้มีชีวิตที่ดี มีความสุขและสามารถใช้ศักยภาพในการทำงานอย่างเต็มที่

ลักษณะของการมีภาวะสัจการแห่งตน

ตามแนวคิดของมาสโลว์ (Maslow) เห็นว่าเป็นการพัฒนาขั้นสูงสุดที่เกิดขึ้นจากความต้องการทางกายภาพ ความปลอดภัย ความรัก ความเป็นเจ้าของและการนับถือตนเอง เป็นลักษณะทางวุฒิภาวะ สุขภาพจิต และเป็นความเพียบพร้อมของบุคคลปกติ ที่ปราศจากอาการทางจิตและประสาท ผู้ที่มีภาวะสัจการแห่งตนจะใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายของชีวิตของแต่ละบุคคล

มาสโลว์ ได้ศึกษาภาวะสัจการแห่งตนจากบุคคลซึ่งมีสุขภาพจิตดี และพบว่า ภาวะสัจการแห่งตนนั้นประกอบด้วยลักษณะย่อย ๆ 15 ลักษณะ ดังนี้ (Maslow 1968: 135-145, 1970: 153-174)

1. รับรู้ความเป็นจริงอย่างชัดเจน และสามารถสัมพันธ์กับความเป็นจริงได้อย่างสบายใจ

นับว่าเป็นความสามารถในการรู้เท่าทันความรู้สึกนึกคิดของตนเอง มีความสังเกตได้อย่างชัดเจนถูกต้อง ปราศจากอคติ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และไม่มีการบิดเบือนการรับรู้ความต้องการ ความปรารถนา ความวิตกกังวล ความกลัว หรือความรู้สึกถูกครอบงำ รับรู้ความเป็นไปของบุคคลอื่นด้วยความจริง ไม่มองคนในแง่ดีหรือแง่ร้าย รวมถึงความสามารถในการแยกนามธรรม และรูปธรรมของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ทำให้บุคคลอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงตามธรรมชาติอย่างแท้จริง

2. การยอมรับตนเอง ยอมรับผู้อื่น และยอมรับความเป็นจริงของธรรมชาติ

บุคคลที่มีความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ทั้งตนเอง และผู้อื่น ยอมรับข้อบกพร่อง ความขัดแย้งในตนเอง ความอ่อนแอ หรือความชั่วร้ายได้ มีความเคารพ และเห็นคุณค่าของตนเอง และผู้อื่น เปิดเผยความจริงใจ เป็นบุคคลที่ดำรงอยู่อย่างสมดุลย์ระหว่างสิ่งที่ เป็นจริง และสิ่งที่ไม่เป็นจริง หรือสิ่งที่ควรจะเป็น

3. ความเป็นอิสระ ความเรียบง่าย และความเป็นธรรมชาติ

เป็นบุคคลที่มีความคิด ความรู้สึก และการกระทำที่เป็นอิสระไม่ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม จริยธรรม ดังนั้น หลักศีลธรรมของเขาอาจแตกต่างจากบุคคลอื่น มีความเรียบง่าย มีวิถีชีวิตที่เขาเลือกจะกระทำมิใช่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ แบบแผนทางสังคมเขาจะตระหนักถึงความปรารถนา ความคิดของตนเอง และแสดงออกมาอย่างเป็นธรรมชาติ

4. การยึดถือปัญหาเป็นศูนย์กลาง

บุคคลที่พิจารณาปัญหาจากข้อเท็จจริง ไม่นำเอาความรู้สึกส่วนตัวเกี่ยวกับความพอใจหรือไม่พอใจมาเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ และไม่หมกมุ่นอยู่กับตนเอง เขาจะสามารถมองเห็นปัญหาอย่างชัดเจน และอยู่บนความถูกต้อง

5. มีความรู้สึกอิสระ และอยู่ด้วยตนเองได้

บุคคลจะสามารถดำรงตนเองได้ ต้องการความเป็นส่วนตัว สูงกว่าบุคคลทั่วไป สามารถรับภาวะที่ถูกห้ามเหิน หรือข้อจำกัดต่าง ๆ จากบุคคลอื่น และยังคงความสงบ และแจ่มใสตลอดเวลา มีความเป็น ตัวของตัวเอง สามารถตัดสินใจ ปกครองตนเองได้ มีชีวิตชีวา มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง มีความเข้มแข็ง มีจิตใจที่เป็นอิสระ

6. ความเป็นตัวของตัวเอง เป็นอิสระจากวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

เป็นคุณลักษณะที่บุคคลมีความรู้สึกเป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อมทาง สังคม มีแรงจูงใจในการพัฒนาคน โดยมีแรงจูงใจในการพัฒนาคนจาก ภายใน และเติบโตด้วยศักยภาพของตนเอง เขาจะมีความเป็นอิสระ จากค่านิยม ความคิดเห็นที่ดีของผู้อื่น และไม่ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของความ รัก ชื่อเสียง เกียรติยศ ความเป็นที่นิยมของสังคม

7. ความดำรงความสดชื่น ซาบซึ้งในประสบการณ์ชีวิตประจำวัน

บุคคลที่สามารถมีความรู้สึกพึงพอใจ ซาบซึ้งกับประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ตลอดเวลา มีความ สัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมตามธรรมชาติ

8. มีประสบการณ์ลึกซึ้ง

เป็นการมีประสบการณ์ที่กว้างขวาง ไร้ขอบเขต มีทัศนะเปิด กว้างต่อสรรพสิ่ง ปราศจากข้อจำกัดของเวลา และขอบเขต ตลอดจน เห็นคุณค่าและความสำคัญของประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาแต่ละวัน

9. มีความรู้สึกผูกพันอย่างใกล้ชิดกับมวลมนุษย์

เป็นความรู้สึก ผูกพัน เข้าใจ เห็นใจ เมตตาต่อมนุษย์โดยไม่มี เงื่อนไข มีความต้องการช่วยเหลือมนุษยชาติ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ หรือบุคคลประเภทใดก็ตาม

10. มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลอื่น

เป็นบุคคลที่มีสัมพันธภาพที่ลึกซึ้ง และมีความใกล้ชิด มีความรัก มีความสนิทสนม และสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลอื่น และเป็นบุคคลที่น่า สนใจสำหรับผู้อื่น

11. มีความเป็นประชาธิปไตย

เป็นบุคคลที่มีความรู้สึกเคารพต่อการเป็นมนุษย์ ไม่แบ่งชั้นวรรณะ การศึกษา เชื้อชาติ ฯลฯ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ เขาจะเลือกโดยเน้นที่คุณภาพ ความสามารถ และพรสวรรค์ของบุคคลที่เขาเคารพยกย่อง

12. มีความสามารถแยกความแตกต่างระหว่างวิธีการ และจุดมุ่งหมาย ความดี ความชั่ว ได้อย่างชัดเจน

เป็นความสามารถจำแนกมาตรฐานทางศีลธรรมได้อย่างถูกต้อง สามารถแยกวิธีการ และจุดมุ่งหมาย โดยมุ่งที่จุดมุ่งหมายมากกว่าวิธีการ

13. มีอารมณ์ขัน ซึ่งแฝงไว้ด้วยความมีไมตรี และข้อคิด

บุคคลผู้ซึ่งสามารถสร้างอารมณ์ขัน ให้ข้อคิด ข้อเตือนใจ หรือปรัชญาชีวิต โดยอารมณ์ขันเกิดจากเหตุการณ์ สถานการณ์ซึ่งกำลังดำเนินอยู่ เกิดขึ้นตามธรรมชาติมากกว่าการสร้างขึ้น ขณะเดียวกันก็ให้เกียรติยกย่องผู้อื่นเสมอ

14. มีความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน ความคิดสร้างสรรค์อาจถูกทำลายโดยวัฒนธรรม ประเพณี แต่บุคคลสามารถมีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ขึ้นได้ โดยอาจจะเกิดจากการเขียนหนังสือ การเล่นดนตรี หรืองานศิลปะ เป็นต้น

15. มีความสามารถต้านทานต่อการครอบงำทางวัฒนธรรม

เป็นลักษณะประการสุดท้ายของบุคคลที่มีภาวะสังจการแห่งตน ที่จะปลดตัวเองจากการครอบงำทางวัฒนธรรม ค่านิยม กฎหมาย กฎเกณฑ์ประเพณีของสังคมถ้าจะมีทัศนคติเชิงวิจารณ์ต่อความยุติธรรมทางสังคมได้

ลักษณะดังกล่าวทั้งหมด 15 ประการ เป็นรากฐานของความเข้าใจบุคลิกภาพแห่งผู้มีภาวะสังจการแห่งตน ตามแนวคิดของมาสโลว์

ภาวะสัจการแห่งตนของหัวหน้างาน

ภาวะสัจการแห่งตน นับเป็นความใฝ่สัมฤทธิ์^๔ขั้นสูงของบุคคลทุกคน ตามความปรารถนา ความเข้าใจ และการยอมรับ ของแต่ละบุคคล ซึ่งบางครั้งก็หมายรวมถึง บุคคลที่มีความสมบูรณ์ ความเพียบพร้อม ทั้งชีวิตความเป็นอยู่และสภาพจิตใจ หัวหน้างานก็เช่นกันจะพยายามแสวงหาภาวะสัจการแห่งตน ด้วยการปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และการสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง หัวหน้างานส่วนใหญ่ได้รับการตอบสนองความต้องการปัจจัยขั้นพื้นฐานต่าง ๆ อย่างเพียงพอไม่ว่าจะเป็นความปลอดภัย ความมั่นคง ความรัก ความผูกพัน การยอมรับหรือความมั่นคงทางสังคม ตามลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของชีวิต ดังนั้นภาวะสัจการแห่งตนจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของหัวหน้างานทุกคน หัวหน้างานแต่ละบุคคลพยายามอุทิศพลังและความสามารถของตนอย่างเต็มที่เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตนปรารถนา

ลักษณะที่แสดงถึงหัวหน้างานที่มีภาวะสัจการแห่งตน หมายถึง บุคคลที่มีจิตใจกว้างขวาง มีความอดทน มีการตัดสินใจที่ดี มีประสิทธิภาพในการทำงาน รักความเป็นจริง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง และสนใจในความเป็นอยู่ของบุคคลใกล้ชิด ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (Fulmer and Franklin 1982: 22, 55)

1. ยอมรับตนเอง และผู้อื่น ตามสภาพที่เป็นจริง
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเห็นคุณค่าของตนเอง
3. มีการทบทวนความคิด และประเมินตนเองอยู่เสมอ
4. กระตือรือร้นที่จะแสวงหาเป้าหมาย และบรรลุเป้าหมายนั้น
5. มีความคิด ค่านิยม อย่างเป็นอิสระ
6. มีความสันโดษ สมถะ รู้จักประมาณตน
7. รู้จักคัดเลือก และสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมอย่างเหมาะสม
8. มีการตัดสินใจอย่างอิสระ
9. สามารถอยู่ในภาวะวิกฤต ผิดหวังหรือล้มเหลวได้

การวัดภาวะสัจการแห่งตน

มาสโลว์ (Maslow) ได้กล่าวถึงบุคคลที่บรรลุภาวะสัจการแห่งตน (Self-actualization person) ว่าหมายถึง บุคคลที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถและมีชีวิตที่ดั่งงามกว่าบุคคลทั่วไป เนื่องจากบุคคล ได้พัฒนาและใช้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ มีอิสระจากอารมณ์ หรือความต้องการขั้นพื้นฐานของตนเอง ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าว ชอสโตรม (Shostrom) จึงได้สร้างแบบวัดภาวะสัจการแห่งตน พีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) ขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการวัดภาวะสัจการแห่งตนของบุคคล โดยแบบวัดพีโอไอ (POI) จะประกอบด้วยข้อคำถาม 150 ข้อ แต่ละข้อจะมีประโยค ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามให้เลือก 2 ประโยค ซึ่งจะเป็นการเปรียบเทียบค่านิยมและตัดสินใจพฤติกรรมของผู้ทดสอบแต่ละบุคคล โดยข้อคำถามทั้งหมดสามารถประเมินภาวะสัจการแห่งตนได้ใน 2 ลักษณะ

ลักษณะแรกเป็นการประเมินภาวะสัจการแห่งตนใน 2 มาตรฐานหลัก คือ ความสามารถในการใช้ชีวิตปัจจุบัน (Time Competence: Tc) และความเป็นตัวของตัวเอง (Inner-Directedness: I)

สำหรับลักษณะที่สอง เป็นการประเมินลักษณะที่สำคัญของบุคคลที่มีภาวะสัจการแห่งตน 10 ด้านย่อย ตามแนวคิดของมาสโลว์ (Maslow) อันได้แก่ คุณค่าในการดำเนินชีวิต (Self-Actualizing Value : Sav) ความยึดหยุ่นต่อค่านิยม (Existentiality : Ex) ความละเอียดอ่อนต่อความรู้สึก (Feeling Reactivity: Fr) ความเป็นธรรมชาติ (Spontaneity: S) ความนับถือตนเอง (Self-Regard: Sr) ความยอมรับตนเอง (Self-Acceptance: Sa) การมีทัศนคติต่อผู้อื่น (Nature of Man-Constructive: Nc) การรับรู้ความสัมพันธ์กันของธรรมชาติ (Synergy: Sy) การยอมรับความก้าวร้าว (Acceptance of Aggression: A) ความสามารถสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิด (Capacity for Intimate Contact: C) ซึ่งจะเห็นได้ว่าแบบวัดภาวะสัจการแห่งตน พีโอไอ (POI) เป็นเครื่องมือที่สามารถใช้วัดภาวะสัจการแห่งตนของบุคคลตามความหมายของมาสโลว์ (Maslow) ได้อย่างดี โดยมีงานวิจัยที่น่าเชื่อถือสนับสนุนเป็นจำนวนมาก (Shostrom 1966: 4, 23-33)

อนึ่งแบบวัด พีโอไอ (POI) ได้ถูกนำไปใช้ในการวัดภาวะสังจการแห่งตนของบุคคลหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัย นักศึกษาวิทยาลัยชุมชน ครู-อาจารย์ ทหาร กลุ่มผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น (Shostrom 1966: 30-33) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้แบบวัดภาวะสังจการแห่งตน พีโอไอ (POI) ในการวิจัยครั้งนี้เพราะเห็นว่าแบบวัด POI เป็นแบบวัดที่มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของนักวิจัยทั่วไป และเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างในด้านต่าง ๆ เช่น ระดับอายุ ระดับการศึกษา เป็นต้น

กลุ่มจิตสัมพันธ์ตามทฤษฎีของวิลเลียม ชูทซ์ (Open Encounter Group)

กลุ่มจิตสัมพันธ์ หมายถึง กลุ่มทางจิตวิทยาที่ประกอบด้วยสมาชิกที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาตน หรือความเจริญส่วนบุคคล โดยปกติจะประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 6-12 คน ซึ่งเป็นบุคคลปกติไม่มีอาการเจ็บป่วยทางจิต และกลุ่มจิตสัมพันธ์จะมีผู้นำกลุ่มซึ่งจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในกลุ่มพัฒนาไปในเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนาตนของสมาชิก โดยอาศัยกิจกรรมทางจิตวิทยาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของกลุ่ม การใช้เทคนิคการให้การปรึกษาหรือสิ่งที่จะเอื้อให้สมาชิกบรรลุจุดมุ่งหมายในการพัฒนาตน บรรยากาศภายในกลุ่มจิตสัมพันธ์จะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เป็นกันเอง มีความจริงใจต่อกัน สร้างให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การเปิดเผยตนเองอย่างซื่อสัตย์ต่อตนเองและสมาชิกในกลุ่ม มีความกล้าที่จะแสดงออกถึงความรู้สึกที่แท้จริง และได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สมาชิกจะเกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ โดยตรงด้วยตนเอง ทำให้ได้สัมผัสกับแก่นแท้ของชีวิต การเข้าใจศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง การปรับปรุงและพัฒนาสัมพันธภาพ การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น (Schutz 1967: 12-15)

ทฤษฎีกลุ่มจิตสัมพันธ์ (Open Encounter Group) มีปรัชญาพื้นฐานที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้ คือ (Schutz, quoted in Corsini 1972: 406-408)

1. ความเป็นหนึ่งเดียว (Unity of man) หมายถึง บุคคลแต่ละคนจะเป็นหน่วยรวมของร่างกาย ของระบบต่าง ๆ ที่มาสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม ทั้งร่างกาย ความคิด จิตใจ และพฤติกรรมที่ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น บุคคลจะมีชีวิตที่สมบูรณ์ได้เมื่อระบบต่าง ๆ มีความสมดุลย์กัน

2. การรู้เท่าทันตนเอง (Awareness) หมายถึง เป้าหมายที่สมาชิกกลุ่ม แสวงหาจากกลุ่ม เพื่อให้บุคคลนั้นได้เข้าใจตนเองอย่างแท้จริง ปราศจากการหลอกลวง การปกป้องตนเอง ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกเห็นคุณค่าของตนเอง ยอมรับในสิ่งที่ เป็นหรือเกิดขึ้นจริง และเรียนรู้ที่จะมีความรับผิดชอบต่อตนเอง

3. ความสมัครใจ (Voluntariness) หมายถึง บุคคลที่จะมาเข้าร่วมกลุ่ม จิตสัมพันธ์ จะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ โดยเข้าใจเป้าหมายของกลุ่ม มิใช่ถูกบังคับ หรือชักจูง

4. ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง บุคคลควรมีความรับผิดชอบต่อการกระทำหรือสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง และกล้าที่จะแสดงออกอย่างเปิดเผย

5. ข้อตกลง (Contract) หมายถึง ผู้นำกลุ่มและสมาชิกต่างมีสิทธิและบทบาทหน้าที่ของตนเองในการร่วมรับผิดชอบต่อกันอย่างเต็มใจและเต็มความสามารถ

6. ความเป็นธรรมชาติ (Naturalness) หมายถึง การเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อพฤติกรรมการแสดงออกของสมาชิกภายในกลุ่มว่าเป็นไปโดยธรรมชาติ ไม่เสแสร้ง แต่งเติม โดยเชื่อว่าบุคคลที่รู้เท่าทันตนเองตามความเป็นจริงจะสามารถแสดงออกในการดำเนินชีวิตได้อย่างอิสระและเป็นธรรมชาติ

7. ความเป็นจิตสัมพันธ์ (Encounter Culture) หมายถึง วิถีทางในกลุ่มที่เป็นไปอย่างจริงใจและเปิดเผย ทั้งต่อตนเองและสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งมุ่งสู่การพัฒนา แก้ไขปรับปรุงตนเองอย่างสมัครใจ

กระบวนการของกลุ่มจิตสัมพันธ์ ให้ความสำคัญต่อร่างกาย (Body) เพราะร่างกายเป็นศูนย์รวมของอวัยวะส่วนต่าง ๆ การที่สามารถทำให้อวัยวะต่าง ๆ ทำงานได้ปกติ มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ และมีความยืดหยุ่นภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม บุคคลก็จะเกิดการพัฒนาด้านได้

สิ่งที่เป็นอุปสรรคขัดขวางกระบวนการพัฒนาของบุคคล คือ การเจ็บป่วยทางกาย (Physical trauma) ความเจ็บป่วยทางใจ (Emotional trauma) และความจำกัดในการใช้ร่างกาย (Limited used) ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 อย่าง ทำให้อวัยวะต่าง ๆ ของบุคคลทำงานไม่ปกติ นอกจากนั้นชูลท์ส (Schutz) ได้กล่าวถึงวงจรแห่งพลังงาน (Energy cycles) ซึ่งเป็นพลังงานที่มีอยู่ในร่างกายของแต่ละบุคคลในการมีชีวิตอยู่ พลังงานดังกล่าวมีการเคลื่อนไหวอยู่ภายในร่างกายตลอดเวลา ลักษณะการเคลื่อนไหวเป็นลำดับ

ขั้นตอน 4 ระยะ ดังนี้ (Schutz, quoted in Corsini 1972: 411-412)

1. ความต้องการให้เกิดการเคลื่อนไหวพลังงาน (Motivation)
2. การเตรียมตัวเพื่อการเคลื่อนไหวอย่างมีประสิทธิภาพ (Preparation)
3. การเคลื่อนไหวของพลังงาน (Performance)
4. ผลจากการเคลื่อนไหวของพลังงาน (Consummation)

เมื่อบุคคลมีความต้องการเกิดขึ้น ร่างกายจะรวบรวมพลังงานไว้ที่กล้ามเนื้อของอวัยวะส่วนต่าง ๆ แต่ถ้าพลังงานถูกขัดขวาง ปิดกั้น ทำให้ไม่สามารถปลดปล่อยได้ตามต้องการ พลังงานเหล่านั้นก็จะแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ปวดศีรษะ หงุดหงิด เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน กลุ่มจิตสัมพันธ์ก็เปรียบเสมือนร่างกาย มีชีวิตและมีพลังงาน หากกลุ่มดำเนินการอย่างถูกต้อง พลังงานของกลุ่มก็จะถูกใช้อย่างสร้างสรรค์ แต่ถ้ามีอุปสรรคมาขัดขวางพลังงานของกลุ่ม ก็จะทำให้กลุ่มมีพฤติกรรมไม่ปกติ เช่น เครียด อึดอัด ขัดแย้ง เป็นต้น และไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้เช่นกัน ดังนั้น ผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการจัดอุปสรรคของการใช้พลังงานของกลุ่มจิตสัมพันธ์ ก็คือ ผู้นำกลุ่มที่จะต้องค้นหาและรู้จักใช้พลังงานของกลุ่ม ตลอดจนพลังงานของสมาชิกแต่ละคนอย่างเหมาะสม

หลักความต้องการสัมพันธภาพภายในกลุ่มจิตสัมพันธ์ (Interpersonal-Need)

สัมพันธภาพของสมาชิกในกลุ่มจิตสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายในกลุ่ม และทำให้เกิดการแสดงออกในรูปของพฤติกรรม อารมณ์ ความรู้สึก ในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ซึ่งพอสรุปเป็นหลักความต้องการสัมพันธภาพภายในกลุ่ม (Schutz 1971: 21-29)

1. ความต้องการมีส่วนร่วม (Inclusion) เป็นพฤติกรรมความรู้สึกนึกคิดของสมาชิกที่สำรวจและตัดสินใจ เพื่อการเข้าร่วมหรือการถอนตัวจากกลุ่ม
2. การควบคุม (Control) เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจของสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับการมีอำนาจ การควบคุมและความรับผิดชอบต่อกลุ่ม
3. การผูกพัน (Affection) พฤติกรรมที่แสดงความผูกพัน ใกล้ชิดทางอารมณ์และความรู้สึกระหว่างสมาชิกสองคนในกลุ่ม

มิติการพัฒนาของกลุ่มจิตสัมพันธ์ (Schutz 1971: 117-122)

1. มิติการมีส่วนร่วม (Inclusion phase) เริ่มตั้งแต่รูปแบบของกลุ่มที่บุคคลต่าง ๆ ต้องมาเผชิญหน้ากันและกัน สมาชิกแต่ละคนจะพยายามแสวงหาที่ที่เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด รวมทั้งการพิจารณาตัดสินใจว่าจะอยู่ร่วมกลุ่มหรือการถอนตัว การเริ่มให้ความสนใจหรือละเลยกลุ่ม ความวิตกกังวลในขั้นนี้ทำให้บางคนแสดงพฤติกรรม การพูดมาก การถดถอย การแสดงออกถึงความเก่ง ความสามารถ เป็นต้น แต่จากข้อตกลงพื้นฐานของกลุ่มที่ว่า กลุ่มจะดำเนินอยู่ในปัจจุบัน (Here and now) ทำให้สมาชิกต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับข้อตกลงของกลุ่มซึ่งก็จะช่วยลดพฤติกรรมต่าง ๆ และปรับตัวสู่การมีสัมพันธภาพใหม่ จุดเด่นของขั้นตอนนี้ ก็คือ การที่สมาชิกจะเกิดความรู้สึกได้รับความสนใจ การยอมรับ มีจุดเด่น มีศักดิ์ศรี ตามเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล สภาพทางกายภาพของบุคคลในกลุ่มจิตสัมพันธ์ที่มีต่อกัน คือ ผิวหนัง ความรู้สึก ลมหายใจ กิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนา ได้แก่ การนั่งใกล้ชิดกันเป็นวงกลม โดยไม่มีวัตถุสิ่งของมาขวางกั้น การบิดตา การจินตนาการ การหมุนมือ ไปรอบ ๆ เป็นต้น กิจกรรมที่ทำให้ได้สัมพันธ์กับสมาชิกด้วยการสัมผัส จะทำให้รู้สึกมีส่วนร่วมกัน ทำให้ลดความรู้สึกว่าเหวหรือโดดเดี่ยว การช่วยเหลือจากสมาชิกอื่น ช่วยลดความห่างเหินกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม หรือการสุดลมหายใจเป็นสถานการณ์หนึ่งที่จะช่วยให้สมาชิกรู้เท่าทันตนเองในปัจจุบัน

2. มิติควบคุม (Control phase) มิตินี้เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกรู้สึกมั่นคงในการอยู่ร่วมกันภายในกลุ่มแล้ว พฤติกรรมที่แสดงออกสู่การเป็นผู้นำ การแข่งขัน การควบคุม การมีอำนาจ บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของสมาชิกจะเกิดขึ้นภายในกลุ่ม ความวิตกกังวลในขั้นนี้ของสมาชิกอยู่ที่ความรู้สึกรับผิดชอบมากหรือน้อยเกินไป การมีอิทธิพลต่อกลุ่มมากหรือน้อยเกินไป แต่การที่มีการอภิปรายถึง เป้าหมาย วัตถุประสงค์ เริ่มต้นของกลุ่ม การกำหนดโครงสร้าง กฎเกณฑ์ และการดำเนินภาระของกลุ่ม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงความรับผิดชอบงานของกลุ่ม จะช่วยให้กลุ่มพัฒนาสู่เป้าหมายได้เป็นอย่างดี กิจกรรมที่ทำให้สมาชิกได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ช่วยเอื้อต่อการพัฒนาในขั้นนี้

3. มิติความผูกพัน (Affection phase) มิตินี้จะเกิดขึ้นหลังจากความพอใจในมิติควบคุม กลุ่มจะพัฒนาสู่มิติความผูกพัน จะแสดงออกในรูปแบบความรู้สึกที่ดี ความ

เกลียด ความริษยา ฯลฯ ซึ่งเป็นความรู้สึกด้านอารมณ์ในขั้นสูงระหว่างบุคคลสองคน ความวิตกกังวลของสมาชิกในที่นี้ ก็คือ การรังเกียจ การเหินห่างกัน การใกล้ชิด ผูกพันกันเป็นพิเศษ เป็นต้น กิจกรรมที่เกี่ยวกับการสัมผัส การใกล้ชิดทางกายภาพ การให้และการรับความผูกพัน จะช่วยเอื้อต่อการพัฒนาความผูกพันได้มากขึ้น

องค์ประกอบที่สำคัญของกลุ่มจิตสัมพันธ์

1. ผู้นำกลุ่ม (Group Leader)

ผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาของกลุ่มไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ผู้นำกลุ่มโดยปกติเป็นบุคคลที่มีความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์เป็นอย่างดี และได้รับการฝึกเป็นพิเศษในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มจิตสัมพันธ์ บางครั้งอาจต้องมีประสบการณ์ในกลุ่มจิตบำบัดด้วย ผู้นำกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ในการเอื้อให้เกิดบรรยากาศของกลุ่มที่มีความเป็นกันเอง มีสัมพันธภาพที่ใกล้ชิดเป็นกันเอง มีความไว้วางใจ มีความซื่อสัตย์และจริงใจ โดยใช้เทคนิควิธีการในการให้การปรึกษา ได้แก่ การเอื้ออำนาจกลุ่มให้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็นอย่างเปิดเผย การส่งเสริม การท้าทาย การให้ข้อมูล ความใกล้ชิด ความไวต่อการรับรู้และความรู้สึกของสมาชิก ความก้าวร้าว และความเข้าใจสมาชิก โดยมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาตนเองของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งพอสรุปหน้าที่ในการนำกลุ่มของผู้นำกลุ่มได้ ดังนี้

(Schutz 1971: 181-191, 1967: 21)

- 1.1 ช่วยให้ผู้สมาชิกเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ในการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด การแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น
- 1.2 ช่วยให้ผู้สมาชิกได้ใส่ใจ และสัมผัสกับความรู้สึกของตนในขณะนั้น
- 1.3 ช่วยส่งเสริมให้มีบรรยากาศการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา
- 1.4 ช่วยให้มีการพูดตรงประเด็น ในความหมายที่จำกัดเฉพาะ
- 1.5 ส่งเสริมให้ผู้สมาชิกรับผิดชอบกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้นด้วยตนเอง
- 1.6 ส่งเสริมให้ใช้สรรพนามแทนตนเองที่เฉพาะเจาะจง
- 1.7 ส่งเสริมให้ผู้สมาชิกพูดถึงความรู้สึก
- 1.8 เสริมกำลังใจ ให้กล้าแสดงออก กล้าพูดในเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต

1.9 ควรใส่ใจต่อการแสดงออกของสมาชิก

1.10 ควรคำนึงถึงความปลอดภัยของสมาชิกในการทำกิจกรรม

2. สมาชิกและขนาดกลุ่ม

สมาชิกกลุ่มจิตสัมพันธ์ ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 6-12 คน เป็นบุคคลปกติไม่มีอาการป่วยทางจิต และสมัครใจเข้าร่วมกลุ่ม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาตน สมาชิกกลุ่ม ได้มีโอกาสรับฟังและแลกเปลี่ยนทัศนะที่แตกต่างกัน และมีส่วนร่วมในการติดต่อสื่อสารกันโดยตรงตลอดจนแสดงความเอาใจใส่ซึ่งกันและกันเป็นการพัฒนาให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจและกล้าเปิดเผยตนเองซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนก็จะได้รับประโยชน์จากกลุ่มอย่างทั่วถึง (Schutz 1967: 21)

3. ระยะเวลาในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ระยะเวลาในการเข้าร่วมกลุ่มจิตสัมพันธ์ อาจจะเข้าร่วมกลุ่มเป็นช่วงเวลาหรือแบบต่อเนื่อง ซึ่งขึ้นอยู่กับพิจารณาว่ามีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ความพร้อมของสมาชิก ความสะดวกในการร่วมกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญ (Rogers 1977: 13)

จากการศึกษาพบว่าระยะเวลาในการเข้าร่วมกลุ่มจิตสัมพันธ์ ในช่วงสัปดาห์ติดต่อกันตั้งแต่ 12-48 ชั่วโมง จะช่วยให้สมาชิกมีกลไกในการป้องกันตนเองลดลง สมาชิกมีโอกาสสำรวจตนเอง รู้จักและเข้าใจตนเองได้ดีขึ้น เกิดการพัฒนาส่วนบุคคล และเล็งเห็นคุณค่าของตนเอง และผู้อื่น (Schutz 1971: 156)

4. กิจกรรมกลุ่มจิตสัมพันธ์

เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่ช่วยให้สมาชิกในกลุ่ม ได้มีปฏิสัมพันธ์กัน ได้มีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ การสำรวจตนเอง การเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นโดยกิจกรรมที่นำมาใช้ในกลุ่มจิตสัมพันธ์เปิดกว้างสำหรับการนำกิจกรรมวิธีการต่าง ๆ มาใช้ โดยให้อยู่ในหลักการของการเปิดเผย ความจริงใจ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ชู้ทส์ (Schutz) เสนอแนะ

ไว้ ได้แก่ การฝึกสมาธิ (Meditation) การนวด (Massage) การฝึกความไวต่อการรับรู้ (Sensory awareness) การจินตนาการ (Fantasy) การสื่อสารแบบภาษาท่าทาง (Nonverbal) และกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถประยุกต์เกี่ยวกับร่างกายและพลังงาน ตลอดจนวิธีการกลุ่ม ซึ่งใช้ในการพัฒนาตนเอง นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงหลายท่าน เช่น โรเจอร์ (Rogers) ฟรอยด์ (Freud) เพิร์ล (Perls) เป็นต้น ก็สามารถนำมาใช้ในกลุ่มจิตสัมพันธ์โดยพิจารณาตามความเหมาะสม ความสอดคล้องกับเป้าหมาย (Schutz 1971: 15-19)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โอเมอร์ (Omer, 1974) เปรียบเทียบผลของกลุ่มมาราธอน และกลุ่มจิตสัมพันธ์ ต่อความเจริญส่วนบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย จำนวน 29 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มมาราธอน, กลุ่มจิตสัมพันธ์ และกลุ่มควบคุม กลุ่มมาราธอนจะเข้ากลุ่มในวันหยุดสุดสัปดาห์ กลุ่มจิตสัมพันธ์เข้ากลุ่ม 6 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 90 นาที ระยะเวลาที่ใช้ในการเข้ากลุ่ม คือ 22 ชั่วโมงเท่ากัน ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับประสบการณ์กลุ่ม ผู้นำกลุ่มเป็นนักจิตวิทยาประจำศูนย์การศึกษาของมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดพีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) และซีพีไอ (CPI: California Psychological Inventory) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มจิตสัมพันธ์มีความเจริญส่วนบุคคลสูงกว่ากลุ่มมาราธอน และกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โนล และวอทคินส์ (Noll and Watkins, 1974) ศึกษาเปรียบเทียบภาวะสัจการแห่งตน ของสมาชิกกลุ่มที่มีความต้องการเข้าร่วมกลุ่มกับไม่ต้องการเข้าร่วมกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัย แบ่งเป็นกลุ่มอาสาสมัครที่ต้องการเข้าร่วมกลุ่มจิตสัมพันธ์มีเพศชาย 39 คน เพศหญิง 40 คน กลุ่มที่ปฏิเสธการเข้ากลุ่มจิตสัมพันธ์มีเพศชาย 40 คน เพศหญิง 44 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบวัดพีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลปรากฏว่า กลุ่มนักศึกษาหญิงที่ต้องการเข้าร่วมกลุ่มจิตสัมพันธ์

มีระดับภาวะสัจการแห่งตนเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คิมบอล และเกลโล (Kimball and Gelso 1974) ศึกษาผลของกลุ่มพัฒนาตนเองมาราซอนที่มีต่อภาวะสัจการแห่งตน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปริญญาตรี ที่อาสาสมัครเข้าร่วมกลุ่ม จำนวน 28 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 14 คน ชาย 10 คน และหญิง 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจพีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) และแบบวัดความเข้มแข็งทางจิตใจของบารอน กลุ่มทดลองได้เข้ารับประสบการณ์ กลุ่มมาราซอนวันละ 8-10 ชั่วโมงต่อเนื่องกัน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม และพบว่า ประสบการณ์กลุ่มพัฒนาตนเองมาราซอน มีผลต่อการพัฒนาภาวะสัจการแห่งตนของนักศึกษา ผู้วิจัยเสนอแนะว่าเวลาในการเข้าร่วมกลุ่มนั้น ควรมีอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 15 ชั่วโมง

ฟลาเฮอร์ตี้ (Flaherty, 1974) ศึกษาผลของการฝึกผ่อนคลายกล้ามเนื้อเนื้อที่มีต่อการพัฒนาภาวะสัจการแห่งตนของผู้เข้าร่วมกลุ่มจิตสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 109 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองที่ได้ประสบการณ์กลุ่มจิตสัมพันธ์เพียงอย่างเดียว จำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มทดลองที่ได้รับการประสบการณ์กลุ่มจิตสัมพันธ์ร่วมกับการฝึกผ่อนคลายกล้ามเนื้อ จำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกผ่อนคลายกล้ามเนื้อเพียงอย่างเดียว และกลุ่มควบคุมซึ่งไม่ได้รับประสบการณ์ใด ๆ กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้รับการทดสอบก่อนและหลังการทดลองด้วยแบบสำรวจพีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) การวิเคราะห์ใช้การทดสอบค่าที ผลปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุก ๆ เงื่อนไขการทดลองรวมทั้งเงื่อนไขควบคุม เมื่อศึกษาในรายละเอียดเพิ่มเติมการวิจัยครั้งนี้ สรุปว่าประสบการณ์กลุ่มจิตสัมพันธ์แบบไม่กำหนดแนวทางตายตัวมีผลต่อการเพิ่มภาวะสัจการแห่งตน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีข้อค้นพบเพิ่มเติมว่า สมาชิกของกลุ่มจิตสัมพันธ์ที่ได้รับการฝึกผ่อนคลายกล้ามเนื้อร่วมด้วย ได้พัฒนาทักษะการสื่อสารมากกว่าสมาชิก กลุ่มที่ได้รับประสบการณ์กลุ่มจิตสัมพันธ์เพียงอย่างเดียว

เลอปาจ (Lepage, 1975) ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงภาวะสัจการแห่งตน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยที่อาสาสมัครและคัดเลือกเข้ากลุ่ม โดยใช้แบบวัดพีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มซึ่งมีระดับภาวะสัจการแห่งตน สูง กลาง และต่ำ โดยใช้คะแนนด้านความสามารถในการใช้ชีวิตปัจจุบัน (Time Ratio Scale)

เป็นตัวตัดสินใจ การนำกลุ่มเป็นแบบสโตนเลอร์โมเดล (Stoller's Model) ระยะเวลาที่เข้ากลุ่มมีตั้งแต่ 6-15 ชั่วโมงติดต่อกัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ แบบวัดจีพีแอล (GPL: Group Process Log) และแบบวัดพีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ในการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในแต่ละลำดับขั้นพัฒนาของกลุ่มมีความแตกต่างกัน กลุ่มจิตสัมพันธ์ที่สมาชิกมีภาวะสัจการแห่งตนระดับกลางมีการเพิ่มภาวะสัจการแห่งตนสูงกว่าทุกกลุ่ม

ฟูลด์ และฮานนิแกน (Foulds and Hannigan, 1976) ศึกษาผลของกลุ่มปฏิบัติการจิตวิทยาตามแนวเกสตัลท์ ที่มีต่อภาวะสัจการแห่งตน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาอาสาสมัครระดับปริญญาตรี จำนวน 72 คน สุ่มอย่างง่ายเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัด พีโอไอ (POI) กลุ่มทดลองได้รับประสบการณ์กลุ่มจิตวิทยาตามแนวเกสตัลท์ เป็นเวลา 24 ชั่วโมงต่อเนื่องกัน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มจิตวิทยาตามแนวเกสตัลท์มีผลต่อการพัฒนาภาวะสัจการแห่งตนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เดนิสตัน (Denniston, 1976) ทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของวิธีการฝึกหลายแบบที่มีต่อการพัฒนาส่วนบุคคล และภาวะสัจการแห่งตน วิธีการฝึกต่าง ๆ มีดังนี้ คือ (1) การฝึกอบรมการสื่อสารระหว่างบุคคล (2) การฝึกการสื่อสารภายในตัวบุคคล โดยการฝึกให้สังเกตกิจกรรมการนำตนเอง และ (3) การฝึกการเรียนรู้ทางสังคมจากตัวแบบ การทดลองทุกวิธีใช้เวลาสั้นแต่เป็นประสบการณ์อย่างเข้มข้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดพีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ตัวประกอบแบบ 2x2x2 ปรากฏว่า ภาวะสัจการแห่งตนในหลาย ๆ ด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ไฮนส์ (Hines, 1978) ทำการศึกษาผลของการสัมมนาทางด้านศักยภาพมนุษย์ ซึ่งเป็นกระบวนการกลุ่มแบบมีการกำหนดโครงสร้างต่อการเจริญส่วนบุคคล โดยเฉพาะด้านอัตมโนทัศน์และภาวะสัจการแห่งตนของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน เป้าหมายของกลุ่มเป็นไปเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่น การจูงใจ การนำตนเอง และการรับรู้ผู้อื่นในเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มทดลอง จำนวน 63 คน ส่วนกลุ่มควบคุมอีก 63 คน เป็นนักศึกษาอื่น ๆ ทั่วไป กลุ่มทดลองได้รับประสบการณ์สัมมนาทางศักยภาพมนุษย์เป็นเวลา 10 สัปดาห์ โดยที่กลุ่มควบคุมไม่ได้

รับประสบการณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบทางเดียว ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ของคะแนน ครั้งทดสอบก่อน และทดสอบหลังของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมทั้งด้านอึดทน ในทัศนและด้านภาวะสัจการแห่งตน

เชส (Chase, 1979) ทำการศึกษาโปรแกรมการฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาภาวะสัจการแห่งตนสำหรับครู กลุ่มทดลอง จำนวน 25 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 25 คน ได้มาจากผู้ที่ยื่นคัดแบบวัดภาวะสัจการแห่งตน หรือ พีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) โปรแกรมการฝึกอบรมประกอบด้วยวิธีการบรรยาย การอภิปรายกลุ่มย่อย และกิจกรรมที่กำหนดโครงสร้างไว้ล่วงหน้า เนื้อหาที่ทั้งการประเมินความเข้มแข็งทางจิตใจ การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมในการเปรียบเทียบความแตกต่างของทั้งสองกลุ่ม ก่อนและหลังการทดลอง ผลการวิจัยนี้สรุปว่า โปรแกรมที่จัดขึ้นตามวัตถุประสงค์นี้สามารถ ใช้พัฒนาภาวะสัจการแห่งตน และพบอีกว่าการเพิ่มขึ้นของภาวะสัจการแห่งตนของกลุ่มครูที่มีอายุมากกว่า 35 ปี ไม่แตกต่างกับกลุ่มครูที่มีอายุน้อยกว่า 35 ปี

วอร์เนอร์ (Warner, 1980) ศึกษาผลของกลุ่มปฏิบัติการทางศึกษานอกนุษย์ที่มีต่อภาวะสัจการแห่งตน ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและความวิตกกังวล รูปแบบการวิจัยเป็นแบบกึ่งทดลอง กลุ่มทดลองจะได้รับประสบการณ์กลุ่มปฏิบัติการทางศึกษานอกนุษย์ ส่วนกลุ่มควบคุมจะเรียนวิชาจิตวิทยา กลุ่มตัวอย่างทั้ง 77 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดพีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) แบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของโรเซนเบิร์ก (Rosenberg's Self-Esteem Scale หรือ SES) และแบบวัดความวิตกกังวลของสปีลเบเกอร์ (Spielberger's State-Trait Anxiety Inventory หรือ STAI) ผลการวิจัยพบว่า ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

โทมัลตี (Tomalty, 1986) ศึกษาผลของการสัมมนาทางศึกษานอกนุษย์ที่มีต่อภาวะสัจการแห่งตนของนักศึกษาผู้ใหญ่ การออกแบบการทดลองเป็นแบบทดสอบก่อนทดสอบหลังแบบมีกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลอง 12 คน ได้รับประสบการณ์กลุ่มครั้งละ 3 ชั่วโมง โดยพบกัน 2 ครั้ง ต่อสัปดาห์ ใช้เวลาทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ ขณะที่กลุ่มควบคุม 10 คน ไม่ได้รับประสบการณ์ เครื่องมือใช้แบบวัดพีโอไอ (POI: Personal Orientation

Inventory) และแบบประเมินตนเองของแม็คฮอลแลนด์ (McHollan's Self-evaluation Inventory) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ผลปรากฏว่าภาวะสัจการแห่งตนของนักศึกษาที่มีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น และได้รับข้อสรุปว่า การสัมมนาทางศึกษากาณมุษย์เอื้ออำนวยให้เกิดการพัฒนาสัจการแห่งตนได้

บีบอทท์ และกอร์ดอน (Bebout and Gordon, 1972) ได้รายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับผลของกลุ่มจิตสัมพันธ์ที่มีต่อนักศึกษาอาสาสมัครของชุมชนและนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นชาย 70 คน และหญิง 65 คน โดยใช้แบบวัดภาวะสัจการแห่งตน พีโอไอ (POI) วัดผลก่อนและหลังการทดลองและแยกวิเคราะห์ตามเพศของกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่า ผลการวิจัยภาวะสัจการแห่งตนของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้น 6 มาตรฐานจาก 12 มาตรฐาน อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ มาตรฐานยึดหยุ่นต่อคำนิยาม (Ex) เฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาย ความละเอียดอ่อนต่อการรับรู้ความรู้สึก (Fr) ความเป็นธรรมชาติ (S) การยอมรับความก้าวร้าว (A) ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น (C) และความเป็นตัวของตัวเอง (I)

แบนเมนและแคปปิลเล่ย์ (Banmen and Capelle, 1971) ได้ทำการวิจัยผลของโปรแกรมฝึกมุษย์สัมพันธ์ของครูในโรงเรียนมัธยม จำนวน 32 คน ซึ่งสมัครใจเข้าร่วมการอบรมเป็นระยะเวลา 3 วันครึ่ง และได้รับการทดสอบโดยใช้แบบวัดภาวะสัจการแห่งตน พีโอไอ (POI) ก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ถึง 6 มาตรฐานใน 12 มาตรฐาน ได้แก่ ความเป็นตัวเอง (I) ความยึดหยุ่นต่อคำนิยาม (Ex) ความละเอียดอ่อนต่อการรับรู้ความรู้สึก (Fr) การยอมรับตนเอง (Sa) การยอมรับความก้าวร้าว (A) และความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับคนอื่น (C) และจากการติดตามผลในระยะ 3 เดือน ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญกับผลของ Post-test ซึ่งแสดงว่า ผลการเปลี่ยนแปลงภาวะสัจการแห่งตนยังคงมีอยู่เกินกว่า 3 เดือน

ฟาลันเดอร์ (Falander, 1969) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมฝึกความไวต่อการรับรู้เป็นระยะเวลา 1 ปี ที่มีผลต่อภาวะสัจการแห่งตน ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู จำนวน 90 คน โดยใช้แบบวัดภาวะสัจการแห่งตน พีโอไอ (POI) ประเมินผลการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังการอบรม ผลการวิจัยปรากฏว่า ภาวะสัจการแห่งตนของกลุ่มตัวอย่าง มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 8 มาตรฐานใน 12 มาตรฐาน

ฮาร์วีย์, ได ลูซิโอ และ ฮันเตอร์ (Harvey, Di Luzio and Hunter (in press)) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการสื่อสารด้วยวาจาและการสื่อสารด้วยภาษาท่าทางในการอบรม (T-Group) ที่มีผลต่อบุคลิกภาพ โดยใช้แบบวัดภาวะสัจการแห่งตน พีโอไอ (POI) โดยวัดการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังการทดลอง ผลปรากฏว่า มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสำหรับกลุ่ม T-Group ที่ใช้การสื่อสารด้วยวาจาเท่านั้น

แนปป์และฟิตส์เจอร์รัลด์ (Knapp and Fitzgerald (in press)) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลของกลุ่มจิตสัมพันธ์ในระหว่างผู้ใช้ยาเสพติด โดยกลุ่มจิตสัมพันธ์ใช้ระยะเวลา 72 ชั่วโมง ในช่วงสุดสัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างเป็นทหารเรือผู้ซึ่งมีปัญหาการติดยาเสพติด ผลปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญใน 5 มาตรฐานตามแบบวัดภาวะสัจการแห่งตน พีโอไอ (POI) ได้แก่ ความเป็นตัวของตัวเอง (I) ละเอียดอ่อนต่อความรู้สึก (Fr) ความเป็นธรรมชาติ (S) ความนับถือตนเอง (Sr) และการยอมรับความก้าวหน้า (A)

แคทส์ (Kaats, 1972) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการให้คำปรึกษาโดยเน้นการฝึกในห้องปฏิบัติการโดยวิธี Transactional Analyses โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรในกองทัพอากาศ ผลการวิจัย พบว่า โปรแกรมดังกล่าวสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงต่อภาวะสัจการแห่งตน ในมาตรฐานความเป็นตัวของตัวเอง (I) และอีก 8 มาตรฐานย่อยของแบบวัด POI ที่ระดับ .01

วิกิตา อัจฉริยเสถียร (2532) ทำการศึกษากลุ่มพัฒนาตนเองมาราซอนที่มีต่อการพัฒนา "ตน" กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปริญญาตรี ซึ่งอาสาสมัครเข้าร่วมกลุ่มเป็นเวลา 19 ชั่วโมงอย่างต่อเนื่องกัน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดลักษณะตนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นลักษณะแบบสอบคู่ขนาน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดสอบค่าทีของคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น ผลปรากฏว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในครั้งทดสอบก่อนและหลังการทดลอง

สุปราณี วัศลสันตชาติ (2524) ศึกษาผลของกลุ่มการเจริญส่วนบุคคลที่มีต่อสัจการแห่งตน กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปริญญาตรี อายุ 18-23 ปี จำนวน 18 คน กลุ่มทดลองได้รับประสบการณ์กลุ่ม รวมเวลา 19 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดสัจการแห่งตนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลปรากฏว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในครั้งทดสอบก่อน และหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

อุบล สาธิตะกร (2527) ศึกษาผลของกลุ่มจิตสัมพันธ์ที่มีต่อความเจริญส่วนบุคคล ตัวอย่างเป็นผลิตปริญญาดริอาสาสมัครเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 26 คน สุ่มเข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 13 คน กลุ่มทดลองได้รับประสบการณ์กลุ่มเป็นเวลา 23 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวิจัยเป็นแบบวัดซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลปรากฏว่าการเข้าร่วมกลุ่มจิตสัมพันธ์ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มจิตสัมพันธ์ทั้งต่างประเทศ และในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นการศึกษา และเปรียบเทียบผลของกลุ่มจิตสัมพันธ์ โดยมีการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองที่ใช้ กลุ่มจิตวิทยาประเภทต่าง ๆ กับกลุ่มควบคุม และงานวิจัยที่เป็นการทดลองเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาระดับวิทยาลัย จนถึง บุคคลในสาขาอาชีพต่าง ๆ อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่ คือ แบบวัดภาวะสัจจการแห่งตน POI (Personal Orientation Inventory) นอกจากนี้ก็มีแบบวัด (CPI: The California Psychological Inventory), แบบวัด (GPL: Group Process Log), แบบประเมินตนเองของแม็คฮอลแลนด์ (McHolan's Self-evaluation Inventory) และแบบวัดภาวะสัจจการแห่งตนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง และการวิเคราะห์ข้อมูล การวัดความแปรปรวน ผู้วิจัยส่วนใหญ่ใช้ t-test

อนึ่ง การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงผลของวิธีการ พัฒนาหัวหน้างาน โดยใช้กลุ่มจิตสัมพันธ์ ตามแนวคิดของ ชุทส์ (Schutz) ว่าจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาภาวะสัจจการแห่งตนของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมได้หรือไม่ เพียงใด จึงพิจารณาเลือกใช้รูปแบบการวิจัยแบบ (One-Group Pretest - Posttest Design) ในการวิจัยในครั้งนี้ โดยการดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบภาวะสัจจการแห่งตนของกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้ารับ การทดลอง (Pre-Test) โดยใช้แบบวัดภาวะสัจจการแห่งตน พีไอไอ (POI) ฉบับประยุกต์

2. ผู้วิจัยดำเนินการให้กลุ่มตัวอย่างเข้ารับการทดลองโดยการเข้าร่วมกลุ่มจิตสัมพันธ์ตามทฤษฎีของ ชุทส์ ในช่วงระยะเวลา 24 ชั่วโมงต่อเนื่อง ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมตามหลักของ ชุทส์ (Schutz)
3. ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบภาวะสัจการแห่งตนของกลุ่มตัวอย่าง หลังจากเข้ารับการทดลองแล้ว โดยใช้เครื่องมือการวิจัยชุดเดิม คือ แบบวัดภาวะสัจการแห่งตน พีโอไอ (POI) ฉบับประยุกต์
4. นำผลจากแบบวัดภาวะสัจการแห่งตน ทั้งก่อนและหลังการทดลองมาวิเคราะห์หาค่าความแตกต่าง โดยสถิติที่เหมาะสม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การทดสอบหาค่าความแตกต่างด้วย ค่าที (t-test)
5. สรุปผลการวิจัยว่า ผลของวิธีการซึ่งในการวิจัยครั้งนี้คือ กลุ่มจิตสัมพันธ์ตามทฤษฎีของชุทส์ มีผลต่อการพัฒนาภาวะสัจการแห่งตนของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้หรือไม่

จากการค้นคว้าและศึกษางานวิจัย ตลอดจนปัญหาที่พบในการปฏิบัติงาน ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาผลของกลุ่มจิตสัมพันธ์ตามทฤษฎีของ วิลเลียมชุทส์ ที่มีต่อภาวะสัจการแห่งตนของหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 9 คน อายุระหว่าง 23-28 ปี โดยจัดกลุ่มจิตสัมพันธ์ตามทฤษฎีของวิลเลียม ชุทส์ เป็นเวลา 24 ชั่วโมง (3 วัน 2 คืน) ต่อเนื่องกัน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบวัดภาวะสัจการแห่งตน (POI: Personal Orientation Inventory) ของชอสรอม ซึ่งการวิจัยดังกล่าวยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจ และดำเนินการวิจัยในหัวข้อดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของกลุ่มจิตสัมพันธ์ที่มีต่อภาวะสัจการแห่งตนของหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรม

ตัวแปร

ตัวแปรอิสระ คือ การเข้าร่วมกลุ่มจิตสัมพันธ์ตามทฤษฎีของชุตส์ (William Schutz)

ตัวแปรตาม คือ คะแนนที่ได้รับจากแบบวัดภาวะสัจการแห่งตน ซึ่ง ดุจเดือน ซินเจอร์ทรีนีย์ แพลและดัดแปลงจากแบบวัดพีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) ของชอสโตรม (Shostrom)

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะสัจการแห่งตนของหัวหน้างานหลังจากการเข้ากลุ่มจิตสัมพันธ์ตามทฤษฎีของชุตส์ จะสูงกว่าก่อนเข้ากลุ่มจิตสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

หัวหน้างาน หมายถึง พนักงานของบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัลไทย จำกัด ส่วนโรงงาน จังหวัดระยอง ซึ่งดำรงตำแหน่ง หัวหน้ากะ (Shift Engineer) ผู้ช่วยหัวหน้ากะ (Assistant Shift Engineer) หัวหน้าหน่วย (Supervisor) สังกัด ฝ่ายผลิต ฝ่ายเทคโนโลยีและฝ่ายซ่อมบำรุง สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขา วิศวกรรมศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ มีอายุระหว่าง 23-28 ปี

กลุ่มจิตสัมพันธ์ หมายถึง กลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิก 9 คน ซึ่งสมัครใจเข้าร่วมกลุ่มเพื่อพัฒนาภาวะสัจการแห่งตน ภายในกระบวนการกลุ่มที่มีผู้นำกลุ่ม ซึ่งเป็นนักจิตวิทยา การปรึกษา 2 คน เป็นผู้เอื้ออำนวยบรรยาภาศให้สมาชิกมีการเปลี่ยนแปลง ความรู้สึก ความเห็นและประสบการณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน โดยผู้นำกลุ่มใช้ทักษะการให้คำปรึกษาเชิง จิตวิทยาและวิธีการตามทฤษฎีของชุตส์ (Schutz) เป็นเวลา 24 ชั่วโมงต่อเนื่องกัน

ภาวะสัจการแห่งตน หมายถึง คะแนนที่สมาชิกได้รับจากแบบวัดภาวะสัจการ แห่งตนพีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) ของชอสโตรม (Shostrom) ซึ่งแปลและดัดแปลงโดย ดุจเดือน ซินเจอร์ทรีนีย์ จำนวนเป็น 2 ด้านหลัก

และ 10 ด้านย่อย จำนวนข้อคำถามทั้งหมด 132 ข้อ

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หัวหน้างานที่ดำรงตำแหน่ง หัวหน้ากะ (Shift Engineer), ผู้ช่วยหัวหน้ากะ (Assitant Shift Engineer), หัวหน้าหน่วย (Supervisor) ของบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัลไทย จำกัด (ส่วนโรงงาน จังหวัดระยอง) สังกัดฝ่ายผลิต ฝ่ายเทคโนโลยี และฝ่ายซ่อมบำรุง การศึกษาปริญญาตรี สาขาวิศวกรรมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ อายุระหว่าง 23-28 ปี สมัครใจเข้าร่วมกลุ่ม จิตสัมพันธ์เป็นจำนวน 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบวัดภาวะสัจการแห่งตนซึ่ง ดุจเดือน ชินเจริญทรัพย์ แปลและดัดแปลงเป็นภาษาไทย จากแบบวัดภาวะสัจการแห่งตน พีโอไอ (POI: Personal Orientation Inventory) ของชอสโตรม (Shostrom)

เวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการเข้ากลุ่มจิตสัมพันธ์ตามทฤษฎีของชู้ตส์ (Schutz) เป็นเวลาที่ต่อเนื่องกัน ตั้งแต่เช้าวันศุกร์ที่ 21 ถึงเย็นวันอาทิตย์ที่ 23 ธันวาคม 2533 รวมระยะเวลา 24 ชั่วโมง ดังนี้

วันศุกร์ที่	21/12/33	9.00-12.00น.	13.00-17.00น.	20.00-22.00น.
วันเสาร์ที่	22/12/33	9.00-12.00น.	13.00-18.00น.	20.00-22.00น.
วันอาทิตย์ที่	23/12/33	9.00-12.00น.	13.00-15.00น.	

สถานที่

สถานที่สำหรับการประชุมกลุ่ม เวลากลางวัน ห้องประชุมใหญ่ อาคารวิศวกรรม
ชั้น 6 และชายหาดบริเวณค่ายสุรสีหนาท ร.พัน 7 จังหวัดระยอง

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. หัวหน้างานที่เข้าร่วมกลุ่มจิตสัมพันธ์ สมครใจและเต็มใจที่จะพัฒนาตนเอง
2. คำรายงานของกลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อถือได้ ตรงตามความรู้สึกจริง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการใช้กลุ่มจิตสัมพันธ์ ที่มีต่อภาวะสัจการแห่งตนของ
หัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรม
2. เพื่อแก้ปัญหา และพัฒนาสุขภาพจิตของหัวหน้างานที่ประสบปัญหาความ
คับข้องใจ ปัญหาด้านอารมณ์ และปัญหาการปฏิบัติงาน
3. เพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้บริหารระดับต่าง ๆ ในวง
การอุตสาหกรรม
4. เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสู่การพัฒนารูปแบบและวิธีใหม่ ๆ ในการพัฒนา
บุคลากร